
THAILAND AT THE BEGINNING OF THE 21 CENTURY

Iliyan Genov Mateev

Department of Economic Theory and International Economic Relations, Faculty of Economics, St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Turnovo, Bulgaria, iliyan_mateev@abv.bg

Petar Plamenov Petkov

University of Agribusiness and Rural Development, Plovdiv, Bulgaria, peterpetkovbg@gmail.com

Abstract: The report is a guide about history, politics and economy of Thailand at the beginning of the 21 century. Thailand since 2005 has experienced several rounds of political turmoil including a military coup in 2006 that ousted then Prime Minister Thaksin Chinnawat, followed by large-scale street protests by competing political factions in 2008, 2009, and 2010. Thaksin's youngest sister, Yinglak Chinnawat, in 2011 led the Puea Thai Party to an electoral win and assumed control of the government. In early May 2014, after months of large-scale anti-government protests in Bangkok beginning in November 2013, Yinglak was removed from office by the Constitutional Court and in late May 2014 the Royal Thai Army, led by Royal Thai Army Gen. Prayut Chan-ocha, staged a coup against the caretaker government. PRAYUT was appointed prime minister in August 2014. Prayut also serves as the head of the National Council for Peace and Order (NCPO), a military-affiliated body that oversees the interim government. This body created several interim institutions to promote reform and draft a new constitution, which was passed in a national referendum in August 2016. In late 2017, PRAYUT announced elections would be held by November 2018 (actually they were held in February 2019). As of mid-December 2018, a previously held ban on campaigning and political activity has been lifted and per parliamentary laws, an election must be held within 150 days. King Phumiphon Adunyadet passed away in October 2016 after 70 years on the throne; his only son, Wachiralongkon Bodinthrathepphayawarangkun, ascended the throne in December 2016. He signed the new constitution in April 2017. Southeast Asia is home of the ten ASEAN nations of Brunei Darussalam, Cambodia, Indonesia, Laos, Malaysia, Myanmar, Philippines, Singapore, Thailand, and Vietnam. Collectively they comprise a huge market of over 650 million people, with a total land area of 4.5 million square kilometers, and combined nominal gross national product in excess of US\$2.9 trillion. Nowadays it is the most dynamic and fastest growing region in the world but also has some of the world's most distinctive cultures and business systems. It offers great opportunities for investors and businesses. The report is intended for everyone who is interested of Thailand and Southeast Asian countries.

Keywords: Thailand, Association of Southeast Asian Nations (ASEAN), Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC)

ТАЙЛАНД В НАЧАЛОТО НА XXI ВЕК

Илиян Генов Матеев

Катедра „Икономическа теория и международни икономически отношения“, Стопански факултет, Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“, iliyan_mateev@abv.bg

Петър Пламенов Петков

Висше училище по агробизнес и развитие на регионите, Пловдив, peterpetkovbg@gmail.com

Резюме: Докладът разглежда историята, политиката и икономиката на Тайланд в началото на 21 век. Страната преживява от 2005 г. насам няколко кръга на политически сътресения, включително военен преврат през 2006 г., който отстрани тогавашния министър-председател Таксин Шинаватра, последван от мащабни улични про-тести от конкуриращи се политически фракции през 2008, 2009 и 2010 г. Най-младата сестра на Таксин - Инг-лук Шинаватра, през 2011 г. води коалицията „За Тайланд“ до електорална победа и поема контрола над правителството. В началото на май 2014 г., след месеци на мащабни антиправителствени протести в Банкок, започващи през ноември 2013 г., Инглук беше отстранена от длъжност от Конституционния съд, а в края на май 2014 г. Кралската тайландска армия, ръководена от генерала Прают Чан-Оча, организира преврат. Прают беше назначен за министър-председател през август 2014 г. като също така изпълняваше функциите на ръководител на Националния съвет за мир и ред (NCPO) - орган, свързан с военните и ръководещ временното правителство. Този съвет създаде няколко временни институции за насърчаване на реформите и изготвяне на нова конституция, която беше приета на национален референдум през август 2016 г. В края на 2017 г. Прают обяви, че до ноември 2018 г. ще се проведат свободни избори (всъщност те се състояха през февруари 2019 г.). Към средата на декември 2018 г.

бе отменена забрана за провеждане на кампания и политическа активност. Крал Бхумибол Адулиадей (Рама IX) почина през октомври 2016 г., след 70 години на престола. Единственият му син - Маха Ваджиралонгкорн (Рама X) се възкачи на трона през декември 2016 г., но официалната му коронация се състоя от 4 до 6 май 2019 г., Той подписа нова конституция през април 2017 г. Югоизточна Азия е дом на десетте държави от АСЕАН на Бруней, Камбоджа, Индонезия, Лаос, Малайзия, Мианмар, Филипини, Сингапур, Тайланд и Виетнам. Колективно те представляват огромен пазар от над 650 милиона души, с обща площ от 4,5 милиона квадратни километра и комбиниран номинален брутен национален продукт над 2,9 трилиона щатски долара. В наши дни това е най-динамичният и бързо развиващ се регион в света, но също така има някои от най-отличителните културни и бизнес системи в света. Той предлага големи възможности за инвеститори и предприятия. Докладът е предназначен за всички, които се интересуват от Тайланд и страните от Югоизточна Азия.

Ключови думи: Тайланд, Асоциация на страните от Югоизточна Азия (АСЕАН), Азиатско-тихокеанско икономическо сътрудничество (АПЕК)

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Независимо от честите военни преврати, извършвани в Тайланд след края на Втората световна война, през последните седем десетилетия икономическата политика на страната като цяло е последователна. От 1960 до лятото на 1997 г., когато започва Азиатската финансова криза, темповете на икономически растеж не са падали никога под 4%, а през 1966, 1970, 1973, 1978, 1988, 1989 и 1990 г. надхвърлят 10%. Поради честите смени на правителствата не може точно да се посочи една определена личност за „баща на икономическата реформа“, както в Сингапур (Ли Куан Ю), Република Корея (Пак Чжон Хи) или Малайзия (Абдул Разак). Сравнително устойчивото стопанско развитие на Тайланд е плод на усилията на много тайландски премиери, министри и бизнесмени, които успяха да го превърнат в „нова индустриална страна“.

През 1997 г., в момент на оптимизъм, обхванал тайландското общество, всичко изведнъж рухва, в навечерието на 30-годишнина от основаването на АСЕАН. На 14 и 15 май 1997 г. тайландският бат е подложен на масирани спекулативни атаки от международни спекуланти, довели до решението на тайландското правителство от 30 юни 1997 г. за девалвацията му и преминаването от фиксиран към плаващ курс. Дотогава тайландският бат е бил привързан към американския долар, но тайландското правителство не разполага с необходимия финансов ресурс, за да запази предишното статукво. Курсът на тайландския бат се срива, започна процес на масови фалити на банки и предприятия, а голяма част от новосформираната тайландска средна класа отново обедня. От Тайланд стопанският срив, наречен Азиатска финансова криза, се разпространи и в други страни от Източна и Югоизточна Азия като най-силно пострадаха Тайланд, Индонезия и Южна Корея, а след тях - Малайзия, Филипините, Хонконг и Лаос. Финансовата криза се усети сравнително леко в Китай, Виетнам, Тайван, Сингапур и Бруней. През 1997 г. БВП намалява с 2,8%, а през 1998 г. със 7,6%. Смяташе се, че надали тайландската икономика ще се възстанови през следващите 5-10 години до равнището от 1996 г., но обратно на предположенията, през втората половина на 1998 и 1999 г. упадъкът на страната спря, и през 2000 г. бе отчетен растеж на БВП от 4,5%. Той се дължеше до голяма степен на нарасналия с близо 20% износ [Мирчева 2001, 106].²⁵⁹

2. ТАЙЛАНД ПРЕЗ ПЪРВОТО ДЕСЕТИЛЕТИЕ НА XXI ВЕК

През 2001 г., вследствие на неблагоприятната конюнктура на международните пазари за електроника и електротехнически компоненти растежът на БВП на Тайланд се увеличи с едва 3,4%. Този сравнително нисък за страната растеж бе характерен по това време за почти всички източноазиатски производители на електроника. Появиха се опасения, че може да се повтори ситуацията от лятото на 1997 г., но за щастие те се оказаха неоснователни и пресилени. Кризата от 1997-1998 г. бе свързана с финансовите пазари, а тази от 2001 г. с международното търсене на компютри, телекомуникационна техника и електротехнически изделия, т.е. не съществуваше връзка помежду им. В началото на 2001 г. поста на министър-председател бе зает от Таксин Шинаватра (9 февруари 2001 - 19 септември 2006 г.), чието правителство увеличи чувствително държавните разходи за обществено осигуряване, социални помощи, образование, администрация и др. През 2002 г. БВП нарасна с 6,2%, в резултат от положителните промени на световните пазари за електроника и излизането на САЩ от обхваналата ги след 11 септември 2001 г. рецесия. През 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009 г. темповете на икономически растеж бяха съответно 7,2%, 6,3%, 4,6%, 5,1%, 5,0%, 2,5%, -2,3%, 7,8%, което показваше, че страната е излязла успешно от икономическата пропаст от 1997-1998 г. [Матеев

²⁵⁹ Мирчева, Хр. *Югоизточна Азия. Традиции и съвременност*. София. Изд. „Парадигма“. стр.106, (2001).

2016, 83].²⁶⁰ Икономическата политика на Таксин Шинаватра наречена „Таксиномика“ се характеризира с постигането на редица важни успехи като справянето с последствията от Азиатската финансова криза, увеличаване обема на експорта (отчасти благодарение на поевтинелия тайландски бат), повишаване качеството на образованието (особено внимание се отделя на компютърната грамотност и изучаването на английски език), провеждането на успешна социална политика, особено в селските райони. В същото време премиерът бе критикуван за популизъм и мегаломания. В крайна сметка положителните мнения за него надделяха над отрицателните и Шинаватра успя да спечели насрочените за 6 февруари 2005 година избори. Той се оказа изключително умел стопански ръководител и политик, който обаче се забърка в корупционен скандал, свързан с продажбата на телекомуникационна компания. На 19 септември 2006 г., използвайки отсъствието му от страната, военните организираха преврат, начело на който стоеше Сонтхи Буняратглин, който възглави т.н. „Временен съвет за политически реформи“, въвел военно положение. Ръководителите на метежа заявиха, че до две седмици ще назначат нов министър-председател. На 1 октомври, длъжността бе заета от генерал Сураюд Чуланонт, а Буняратглин бе назначен за вицепремиер. [Terwiel 2006, 325].²⁶¹ В края на януари 2008 г. той бе заменен от демократично избрания на 23 декември 2007 г. водач на популистката партия „Народна сила“ (сформирана от поддръжници на бившия премиер Шинаватра) Самак Сундаравей. Независимо че Сундаравей е посочен лично от живеещия по това време в изгнание Шинаватра за водач на партията, в началото на управлението си той е смятан за достатъчно самостоятелен политик, притежаващ силна воля и характер. Впоследствие, обаче губи доверието на народа, който започва шестмесечни ултни протести, довели до снемането му от власт и заменянето му със Сомчай Вонгсават, който заема поста на премиер едва 75 дни. В средата на декември 2008 г. Палатата на представителите утвърди за министър-председател Абхисит Веджаджива, който по това време бе лидер на най-старата от съществуващите политически партии в Тайланд - Демократическата (дясноцентристка). [Isager, Ivarsson 2010, 304].²⁶² В началото на управлението си Веджаджива планираше да осъществи няколко амбициозни инфраструктурни проекта, най-големият, от които бе свързан със строителството на високоскоростна железница. Първият етап на строежа предвижда свързването на Банкок с граничещия с Лаос североизточен град Нонг Кай (около 600 км), а от там - със столицата на китайската провинция Юнан - град Кунмин. Втора линия трябва да свърже Банкок с югоизточният град Районг, откъдето тайландската ж.п. мрежа да се свърже с камбоджанската, а на по-късен етап - с вьетнамската, т.е. да се пусне високоскоростен влак Банкок - Пномпен - Хошимин. Вторият етап на строежа е свързан с пускането на ж.п. линия в посока юг, свързваща Банкок с малайзийския град Паданг Бесар, откъдето в бъдеще да продължи към Куала Лумпур и Сингапур. След реализирането на проекта ще се стига до лаоската столица Виентян за 3 часа, а до границата с Малайзия - за 5 часа. Той, обаче имаше малшанса началото на управлението му да съвпадне с четвъртия месец от започването на Световната финансова криза от 2008 г. През 2009 г. безработицата в страната нараства с повече от 60%, а държавният бюджет има дефицит за първи път от 2003 г. За да се справи надигашото се обществено недоволство, правителството на Веджаджива започва да субсидира цените на газта за готвене, електроенергията и обществения транспорт. Същевременно, обаче е обвиняван в цензура и политическо лицемерие. Провалът на икономическата му политика, в съчетание с някои нарушения на човешките права, свързани с цензурирането на Интернет, доведе до организирането на масови протести на т.н. „Червени ризи“ (Обединен фронт за демокрация против диктатурата, подкрепяни от Таксин Шинаватра) през април 2009 г. и април-май 2010 г. В сблъсъците на 10 април 2010 г. между протестиращите и полицията загинаха най-малко 24 души, а стотици бяха ранени. Веджаджива отказа да подаде оставка и това допълнително нагнети обстановката. През 2010 г. икономическият растеж достигна 7.8%, но това не помогна на министър-председателя.

3. ТАЙЛАНД ПРЕЗ ВТОРОТО ДЕСЕТИЛИТИЕ НА XXI ВЕК

На проведените на 3 юли 2011 г. парламентарни избори, дясноцентристката Демократическа партия на Веджаджива получи 35.2% от гласовете и 159 места в парламента, докато съперниците му от социално-либералната коалиция „За Тайланд“, начело със сестрата на Таксин Шинаватра - Инглук Шинаватра, получи 48.4% и 265 места в парламента (общо 500 мандата). Малко по-късно Инглук Шинаватра стана първата жена-премиер на Тайланд, след като 295 от 500-те депутата гласуваха за нея. Определянето на Инглук за наследник на Таксин, се оказа добро решение. До този момент в коалицията „За Тайланд“ цареше разкол и

²⁶⁰ Матеев, И. *АСЕАН*. Велико Търново. Изд. „Фабер“. стр.86. (2001).

²⁶¹ Terwiel, B., J. *Thailand's Political History: From the Fall of Ayutthaya to Recent Times*. River Books Press. p.325. (2006).

²⁶² Isager, L., Ivarsson, S. *Saying the Unsayable: Monarchy and Democracy in Thailand*. Nias Press. p. 304. (2010)

различните фракции имаха претенции за премиерския пост. Но щом Таксин номинира сестра си, споровете изведнъж стихнаха - явно всички я възприеха като безспорната кандидатура. Инглюк съвсем обяснимо успя да спечели и доверието на тайландските жени, както и на бизнесмените. Първата задача на Инглюк Шинаватра бе да възстанови стабилността в разтърсваната от периодични масови протести страна, след държавния преврат, който свали от власт Таксин през септември 2006 г. Друга задача на Инглюк бе да помири бедното население от провинцията, което до голяма степен подкрепяше Таксин, със столичани и жителите на големите градове, които в мнозинството си подкрепяха Веджаджива. Икономическата програма на Инглюк Шинаватра бе амбициозна и с добри намерения, спрямо хората с ограничени доходи. Още в предизборната си платформа тя обеща повишаване на минималната заплата, която през 2011 г. бе 300 бата (10 долара) на ден. Тук, обаче срещна отпор от страна на бизнеса, който се обяви срещу тази стъпка. Общовзето през първата половина на управлението си Инглюк Шинаватра не срещна особени трудности, но ситуацията се промени на 1 ноември 2013 г., когато в Банкок се организираха масови протести срещу управлението ѝ. [Baker, Phongpaichit 2014, 343].²⁶³ Основна причина за тях бе предложението за поправка в конституцията и приемането на законопроект за провеждане на амнистия, които биха позволили връщането на брат ѝ от изгнание. На 11 ноември 2013 г. законопроектът бе върнат от Сената, но протестите не стихнаха. На 20 ноември 2013 г. Конституционният съд отхвърли предложената поправка на конституцията, обаче коалицията „За Тайланд” не се съгласи с доводите му, заявявайки, че той няма право на юрисдикция по това дело. Това провокира по улиците да излязат още повече протестиращи, чието поведение бе предимно мирно и нямаше насилие. Изключение правеха блокадите на няколко правителствени учреждения. В нощта на 30 ноември срещу 1 декември, обаче започнаха сблъсъци между привържениците и противниците на правителството, довели до смъртта на четири и раняването на около 60 души. Всичко това доведе до ескалация на протестите, които принудиха Инглюк Шинаватра да обяви на 9 декември 2013 г. разпускането на парламента и началото на подготовка за провеждане на предсрочни парламентарни избори на 2 февруари 2014 г. Те, обаче бяха бойкотирани от опозицията и бяха съпроводени с вълнения, като победата на коалицията „За Тайланд” не бе зачетена от Конституционния съд, който на 21 март 2014 г. обяви изборите за недействителни. На 30 април 2014 г. представител на Централната изборителна комисия на Тайланд заяви, че се е постигнала договорка с министър-председателя за повторно провеждане на парламентарните избори на 20 юли 2014 г. На 7 май 2014 г. Конституционният съд на Тайланд постанови Инглюк Шинаватра да освободи длъжността на министър-председател. Същото се отнасяше и за дават министри от кабинета ѝ. Те бяха обвинени в противоконституционно уволнение през 2011 г. на секретаря на съвета за национална сигурност - Тхавин Плиенсири, а също така и в корупция. В същия ден за изпълняващ длъжността на министър-председател бе назначен Ниватхумронг Бунсонгпайсан. Тази стъпка, обаче не доведе до спиране на протестите. Лидерът на Народнодемократическия комитет за реформи (т.н. „Жълти ризи”) - Сутхеп Тхаугсубан обяви 9 май за ден, в който ще се състои „финалната битка за власт на народа”, като призова да се блокират всички военни коли и патрули в Банкок. От друга страна, лидерът на Демократическата партия и бивш премиер - Абхисит Веджаджива, призова Конституционния съд да отложи предвидените за юли общи избори с половин година, поради нуждата от урегулиране на политическата криза. На фона на продължаващи протести и нарастваща анархия, на 22 май 2014 г. бе извършен военен преврат, под ръководството на командващия тайландската армия - генерал Прают Чан-Оча. Прекратено бе действието на конституцията, лагерите на протестиращите бяха премахнати, въведен бе комендантски час, разпусната бе горната палата на парламента - Сената, а видните политици бяха арестувани. Военното правителство на Тайланд пое управлението на страната под наименованието „Командване по обезпечаване на мира и реда”, но на 24 май то бе променено на „Национален съвет за мир и ред”, а на 26 май кралят издаде указ, с който официално назначи Прают за ръководител на Съвета. Военните заявиха, че са се възползвали от стар закон от 1914 г., който дава изключителни права на армията. Според него Прают Чан-Оча можеше да действа без да се съобразява с премиера и военните имаха абсолютна власт да привикват чиновници и други частни лица за разследване. Освен това те можеха да претърсват и конфискуват имущество, да арестуват, да нареждат задължителна военна служба или принудителен труд. Можеха да бъдат налагани забрани върху събранията, обществения транспорт, рекламите и да се прилага цензура върху медиите. От обявяването на конституционна монархия в Тайланд през 1932 г. това бе дванадесетият военен преврат, извършен от армията. Според военните този път обаче не ставаше дума за това. „Армията има за цел да донесе мир на любимата държава за всички таи възможно най-бързо”, заяви генерал Прают Чан-Оча в разпространено по всички канали телевизионно обръщение в 06:30 сутринта. Друго съобщение, показвано по телевизията, гласеше: „Приканваме хората да не се паникьосват. Моля, продължете с ежедневните си

²⁶³ Baker, Ch., Phongpaichit, P. *A History of Thailand*. Cambridge University Press. p. 343. (2014).

задължения както винаги. Въвеждането на военно положение не е преврат.” Ръководителят на преврата, обаче заплаши с репресии, ако политическите протести в страната пламнат отново. „Ще трябва да простите всички строги мерки, тъй като те са необходими”, заяви Прают Чан-Оча. Генералът заяви също, че кралят на страната Пхумпхон Адунядет формално е дал съгласието си той да застане на чело на военен съвет, който ще ръководи държавата. Кралското одобрение е важно в Тайланд, където монархията е на почит. На 22 юли 2014 г., без да са проведени обществени обсъждания, кралят на Тайланд подписа предложената му от военните т.н. „временна конституция”, която амнистираще военните, участвали в преврата и им предоставяше големи правомощия. На 31 юли 2014 г. започна работа Националната асамблея като 105 от общо 200 депутати бяха активни или запасни офицери, посочени от Прают Чан-Оча. На 21 август те го избраха за министър-председател, съвместявайки новия пост с тези на армейски командващ и председател на „Национален съвет за мир и ред”, а на 24 август кралят утвърди избора на Националната асамблея. През октомври, когато стана ясно, че държи здраво властта в страната, Прают напусна поста на командващ армията. Въпреки че водачите на преврата твърдяха, че сред основните им цели е борбата с корупцията, някои членове на новото правителство впоследствие бяха замесени в корупционни скандали. Постепенно политическите сили, които подкрепиха преврата в началото, започнаха да се отдръпват от военните. Демократическата партия очакваше, че те ще организират всеобщи демократични избори през 2015 г., но това не се случи. Управлението на военните продължи по-дълго, отколкото очакваха повечето му политически привърженици, като бе подкрепяно от едрия и средния бизнес, тъй като осигуряваше стабилност за големите инвеститори. На 7 август 2016 г. военните проведоха референдум за подготвената от тях нова конституция, заменяща подписаната действащата от 22 юли 2014 г. „временна конституция”. 61.35 на сто от избирателите гласуваха в подкрепа на подготовения от военните основен закон, а 38.65% бяха против. От 50.1 милиона избиратели пред урните се явиха около 29.7 милиона или 59.3%, от тях 16.8 гласуваха „за”, 10.8 млн бяха против. Това бе първият демократичен вот в страната, откакто военните взеха властта в страната с преврат на 22 май 2014 година, отстранявайки от власт премиерът Инглюк Шинаватра. Според опозицията с новата конституция се бетонираше присъствието на военните в управлението на Тайланд за години напред. През следващите 5 г. всички 250 членове на горната камара на парламента бяха назначени от военния режим. Ако 500-членната долна камара не успееше да сформира правителство, се предвиждаше премиерът ще бъде назначаван, а не избран от парламента. Според лидера на военната хунта в Тайланд - генерал Прают Чан-Оча, новата конституция щеше да ускори процеса на възстановяване на демокрацията в страната, щеше да се пребори с ширещата се корупция и да пресече популистките политики на следващите правителства. Военните имаха решаваща квота в парламента и получиха правомощия да отстраняват премиера във всеки един момент, ако преценят, че той не изпълнява пълноценно функциите си. Целта на новата конституция бе никога повече да няма военни преврати в Тайланд. „Присъствието ни в парламента ще гарантира това”, заяви генерал Прают и заяви, че следващите парламентарни избори ще се проведат през 2017 година (след няколко отлагания бяха проведени чак през март 2019 г.). На 13 октомври 2016 г. най-дълго управлявалият съвременен монарх - крал Рама IX (Бхумибол Адулиадей /Пумпхон Адулядет), почина на 88-годишна възраст, след седемдесет години на престола. Единственият му син и престолонаследник - 64-годишният Маха Ваджиралонгкорн, обаче заяви, че ще заеме престола не веднага, а година след смъртта на баща си, за да го оплаче подобаващо. Предвиждаше се през този период регент да бъде бившият министър-председател от 80-те години - Прем Тинсуланон. На 1 декември 2016 г., обаче бе проведена церемония, която бе предавана по телевизията, в резултат, на която принц Маха Ваджиралонгкорн бе обявен за крал на Тайланд под името Рама X. [Wise 2019, 312].²⁶⁴ Официалната му коронация се състоя две години и половина по-късно - от 4 до 6 май 2019 г. На 24 март 2019 г. бяха проведени дълго обещаваните от военните парламентарни избори. Над 50 представители в 500-членния парламент изпратиха 5 партии: „За Тайланд” (137), „Народна партия на държавната власт” (116), „Партия на бъдещето” (80), „Демократическа партия” (52) и „Тайска гордост” (51). „За Тайланд” е дясноцентристка, либерална партия, сформиранията от привърженици на семейство Шинаватра, „Народната партия на държавната власт” е консервативна партия, изразяваща интересите на военните, „Партията на бъдещето” е със социалдемократическа ориентация, „Демократическата партия” е дясноцентристка, с либерална насоченост и е свързана с Абхисит Веджаджива, а „Тайска гордост” е считана за популистка. При коронацията на Рама X, протекла от 4 до 6 май 2019 г., поста на министър-председател се заемаше все още от генерал Прают Чан-Оча, въпреки че подкрепящата го „Народна партия на държавната власт” зае второ място на изборите. Бързото съставяне на ново правителство бе забавено от факта, че нито една партия не

²⁶⁴ Wise, J. *Thailand: History, Politics and the Rule of Law*. Marshall Cavendish International. p. 312. (2019).

успя да спечели не само над 1/2, а дори над 1/3 от местата в парламента на проведените през март 2019 г. избори. Икономическият растеж на Тайланд през 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016 и 2017 г. е съответно 0.8%, 7.2%, 2.7%, 0.8%, 2.8%, 3.3% и 3.9%. Той е сравнително нисък за т.н. „новоизгриващи икономики“, но от друга страна е доста по-висок от този в повечето развити държави. Икономическият растеж в Тайланд е доста по-нисък, в сравнение с Китай и Виетнам, тъй като в момента те са най-предпочитаните направления за чуждестранните преки инвестиции в Източна Азия. Номиналният БВП на страната през 2018 г. възлиза на 487.2 млрд. щ.д. (24-то място в света), а БВП по паритет на покупателните сили бе на стойност 1320.4 млрд.м.д. (20-то място в света). От 1990 до 2018 г. номиналният БВП е нараснал 4.9 пъти, което е забележително постижение. През 2017 г. дялът на сферата на услугите в БВП е 55.6%, на промишлеността - 36.2%, а на селското стопанство - 8.2%. При население, надхвърлящо 69 милиона души, работната сила наброява 38.4 милиона. Структурата на разпределение е следната: заетите в сферата на услугите имат дял от 51.5%, в селското стопанство - 31.8%, а в промишлеността - 16.7%. През 2017 дялът на безработните е бил под 1%. Номиналният БВП на човек от населението през 2018 г. възлиза на 7187 щ.д. (81-во място в света), а БВП по паритет на покупателните сили бе на стойност 19476 м.д. (68-мо място в света). Данните за човек от населението са малко под средните за света, но трябва да се има предвид, че те постоянно нарастват. Бързото увеличение на БВП на човек от населението води до повишаването на Индекса на човешко развитие и средната продължителност на живота. Докато през 1990 г. тя е била 70 години, то до 2018 г. е нараснала на 75 години. През 2017 г. Тайланд заема в световната стокова търговия 21-во място при износа и 24-то при вноса. Износът на стоки (f.o.b.) през 2017 г. възлиза на 236.7 млрд. щ.д. Промислената продукция (автомобили, мотоциклети, електроника, текстил, резервни части и др.) има дял от 74.6% в него, следвана от селскостопанската продукция (ориз, захар, маниока, тропически плодове в суров и преработен вид, палмово масло, каучук, кафе, какао, чай, подправки, риба, рибни продукти и др.) с дял от 17.1% и горивата и минералните суровини (нефтопродукти, калай, никел и др.) с дял от 4.1%. Дялът на т.н. „други“ е 4.2%. Водещи външнотърговски партньори при експорта са САЩ (11.4%), следвани от Китай (11.0 %), ЕС-28 (10.3%) и Япония (9.4%). С дял от над 4% при износа са още САР Хонконг (5.3%), Виетнам (4.9%) Австралия (4.5%), Малайзия (4.4%) и Сингапур (4.1%). През 2017 г. вносът на стоки (с.i.f.) е на стойност 222.8 млрд. щ.д. Промислената продукция (машини, съоръжения, резервни части, химически торове и др.) има дял от 72.7% в него, следвана от горивата и минералните суровини (нефт, природен газ, цветни метали и др.) с дял от 16.4% и селскостопанската продукция (соя и продукти от нея, пшеница, памук и др.) с дял от 8.4% в него. Дялът на т.н. „други“ е 2.5%. Основни външнотърговски партньори при импорта са Китай (21.6%), Япония (15.8%), ЕС-28 (9.3%) и САЩ (6.2%). С дял от над 4% при вноса са още Малайзия (5.4%) и Обединените арабски емирства (4.0%). Тайланд заема 19-то място в света при износа на услуги (75.4 млрд. щ. д.) и 29-то при вноса на услуги (45.6). Още от началото на 60-те години на XX век тайландските правителства започват да обръщат голямо внимание на развитието на туризма и бързо се превръща в популярна дестинация. Нов тласък на туристическата индустрия е даден в началото на 80-те години, когато страната започва да отделя големи средства за реклама в чужбина. От началото на 60-те години на XX до настъпването на XXI век туристическите посещения се утрайват, а туризмът се превръща в един от най-важните отрасли на тайландската икономика. До известна степен негативен имидж на туризма в Тайланд оказва секс-индустрията, която обаче е в сравнителен упадък през последните години. Най-известните морски курорти на Тайланд са Пхукет, Ко Самуи и Патая. Все повече туристи предпочитат да съвместят почивката си на море с посещения на историческите забележителности в Сукотай, Аютая и Чианг Май. През 2017 г. Тайланд е посетен от 38.3 млн. души, най-многобройни сред които са били тези от Китай (10.5 млн.д.), страните-членки на АСЕАН (10.3 млн.д.), Република Корея (1.8 млн.д.), Япония (1.7 млн.д.), Индия (1.6 млн.д.), Русия (1.5 млн.д.), САЩ (1.1 млн.д.), САР Хонконг (1.0 млн.д.), Великобритания (1.0 млн.д.), Германия (0.9 млн.д.), Австралия (0.8 млн.д.), Франция (0.7 млн.д.), Тайван (0.7 млн.д.), Швеция (0.3 млн.д.), Канада (0.3 млн.д.) и Италия (0.3 млн.д.).

Към момента тайландският туристически пазар е два пъти по-голям от малайзийския. Доколкото туристическата индустрия в Индонезия е концентрирана основно на сравнително малкия остров Бали, тя не представлява значителна конкуренция за тази в Тайланд. Пък и двете отдавна съжителстват в хармония. През последните години обаче се появиха нови играчи на пазара в Югоизточна Азия, в лицето на Виетнам, Камбоджа и Лаос, които тепърва ще се развиват, и вече привличат много туристи. Един от изходите за избягването на отлив на туристи от Тайланд към тези страни е сътрудничеството и кооперирането с тях. Много от туристите, посещаващи Виетнам, Лаос и Камбоджа, в началото или края на пътуването си правят визита и до Тайланд. [Матеев 2017, 113-153].^{265 266}

²⁶⁵ Матеев, И. *Страни-членки на АСЕАН*. Велико Търново. Изд. „Фабер“, стр.113-153. (2017).

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

През последните две десетилетия е налице тенденция за намаляване на американското влияние в обществено-икономическия живот на Тайланд, за сметка на задълбочаването на взаимоотношенията с държавите, членуващи в Асоциацията на страните от Югоизточна Азия (АСЕАН) и разширяването на връзките с Китай (около 15% от населението на Тайланд е от китайски произход) [Марковска 2013, 132].²⁶⁷ В момента Тайланд е бързо развиваща се страна от т.н. „Трети свят“, изоставаща по стандарт на живот от три от останалите девет страни-членки на АСЕАН: Сингапур, Бруней и Малайзия. Въпреки това, през годините след Втората световна война тя е направила огромен скок напред в своето развитие, а потенциалът ѝ обещава светло бъдеще. В доклада на ООН за човешкото развитие от 2018 г., Тайланд е поставен във втората група - „Страни с високо човешко развитие“, като индексът му на човешко развитие (0.755) е 83-ти сред 189 държави в света. В началото на второто десетилетие на XXI век германското правителство разработи концепция, наречена Индустрия 4.0, която за първи път е представена през 2011 г. на Хановерския панаир. Същият този панаир създаде работна група, съставена от академични и университетски длъжностни лица, мениджъри и хора от практиката, оглавявана от Зигфрид Дайс от "Robert Bosch GmbH" и Хенинг Касерман от Германската академия на науките и инженеринг – бивш старши изпълнителен ръководител в най-големия доставчик на софтуер на Европа - "SAP AG". След Германия подобни концепции бяха разработени и в редица страни от Източна и Югоизточна Азия: Япония излезе с модела "Общество 5.0", Сингапур с концепцията "Интелигентно общество", КНР с програмата „Иновации 2020“, а Тайланд с идеята **"Тайланд 4.0"**. На 48-ия годишен световен икономически форум в Давос, Швейцария, проведен през януари 2018, тази пост-промишлена парадигма е официално наречена „Четвърта индустриална революция“. Тя ще трансформира света на труда. Технологичното развитие влияе както на броя на работните места, така и на уменията, необходими за конкуренция. Предполага се, че в световен мащаб около половината от работните места, заемани от хората днес, ще бъдат премахнати до 2030 г. в резултат на автоматизацията. Личностното професионално развитие в турбулентна среда обаче изисква нови знания, умения и компетенции на завършилите, които надхвърлят традиционните разбирания [Цонкова 2017, 61].²⁶⁸ В тази връзка разработеният от тайландското правителство модел **"Тайланд 4.0"** ще помогне на страната да се справи успешно с предизвикателства на XXI век.

ЛИТЕРАТУРА

- Марковска, А. (2013). *Външнополитическото решение. Американска външна политика в края на XX и началото на XXI век*. Велико Търново. Изд. „ИВИС“.
- Матеев, И. (2016). *АСЕАН*. Велико Търново. Изд. „Фабер“.
- Матеев, И. (2017). *Страни-членки на АСЕАН*. Велико Търново. Изд. „Фабер“.
- Мирчева, Хр. (2001). *Югоизточна Азия. Традиции и съвременност*. София. Изд. „Парадигма“.
- Цонкова, В. (2017). *Нов подход в обучението по „Финансов мениджмънт“ – някои аспекти*. Сборник доклади от конференцията „Финансовата наука - между догмите и реалността“. 14 Октомври 2016 г. Варна. Изд. „Наука и икономика“. Икономически университет - Варна.
- Asian Development Bank. (2015). *Thailand Industrialization and Economic Catch-up*. ADB Press.
- Baker, Ch., Phongpaichit, P. (2014). *A History of Thailand*. Cambridge University Press.
- Terwiel, B., J. (2006). *Thailand's Political History: From the Fall of Ayutthaya to Recent Times*. River Books Press.
- Isager, L., Ivarsson, S. (2010). *Saying the Unsayable: Monarchy and Democracy in Thailand*. Nias Press.
- Wise, J. *Thailand: History, Politics and the Rule of Law*. (2019). Marshall Cavendish International.

²⁶⁶ Asian Development Bank. *Thailand Industrialization and Economic Catch-up*. ADB Press. p. 74. (2015).

²⁶⁷ Марковска, А. *Външнополитическото решение. Американска външна политика в края на XX и началото на XXI век*. Велико Търново: ИВИС, стр.132. (2013).

²⁶⁸ Цонкова, В. *Нов подход в обучението по „Финансов мениджмънт“ – някои аспекти*. Сборник доклади от конференцията „Финансовата наука - между догмите и реалността“. 14 Октомври 2016 г. Варна. Изд. „Наука и икономика“. Икономически университет - Варна, стр.61. (2017).